

37

DE
**INCENDII EXCITANDI CUPIDITA-
TE ANNIS, QUIBUS PUBERTAS
EVOLVITUR, OBSERVATA.**

**DISSERTATIO INAUGURALIS
MEDICO-FORENSIS**

QUAM

CONSENSU ET AUCTORITATE AM-
PLISSIMI MEDICORUM ORDINIS

IN

UNIVERSITATE LITERARUM CAESAREA
DORPATENSI,

UT GRADUM

MEDICINAE DOCTORIS

RITE ADIPISCATUR,

CONSCRIPSIT ET LOCO CONSUETO PUBLICE DEFENDET

AUCTOR

ALEXANDER DE RENNENKAMPFF,

LIVONUS.

DORPATI LIVONORUM.

TYPIS J. C. SCHUENMANNI,

TYPOGRAPHI ACADEMICI.

MDCCCXXXIV.

I M P R I M A T U R

haec dissertatio ea conditione, ut, simulac typis fuerit excusa, quinque ejus exempla collegio explorandis libris constituto tradantur.

Dorpati Liv. die VIII. m. Junii a. MDCCCXXXIV.

DR. HENR. RATHKE,
Ord. Med. h. t. Decanus.

38
VIRIS HONORATISSIMIS

PRAECEPTORIBUS MEIS DILECTISSIMIS

AMICIS CARISSIMIS

FRIDERICO CARLBLOM,

MINISTRO VERBI DIVINI AD AEDEM PELLINENSEM

ET

AUGUSTO CARLBLOM,

*PRAECEPTORI SUPERIORIS ORDINIS IN GYMNASIO
CAESAREO DORPATENSI,*

HOC OPUSCULUM

D. D. D.

AUCTOR.

P r o o e m i u m .

Non pauca sunt in medicina forensi, quae digna quidem accurata consideratione, nunc etiam hujus indigent; quamquam Platner, A. Henke, Metzger, aliique viri clarissimi, bene de iis meriti sunt. Ad illas regiones, tenebris adhuc, ut ita dicam, offusas, haec etiam dissertationis meae provincia referenda est, quam non elegi, spe quadam adductus, fore ut multum lucis his rebus afferre possem — quicumquē enim statum conditionemque medicinae studiosi, sumtibus publicis sustentati novit, non ignorat, quantopere ei opus sit properato ut eo perveniat, quo intendit; huc accedit, quod a doctorando haud exspectandum est magnum perfectumque opus — sed multo magis, ut consuetae rerum rationi legibusque academicis satisfacerem. Re vera autem materia haec multum habet delectationis, atque animum ut medici, sic jurisconsulti vario modo capere potest. Itaque dummodo id consequar ut passim aliorum animos ad hanc rem perscrutandam advertam, satis superque praemio affectus mihi videbor, nec unquam me poenitebit, materiam elegisse, cui vires meae vix

sufficere possint. Hoc etiam lectori benevolo, ut benigna indulgentia has dijudicet paginas, proferre velim, me plura paucorum operum, magis minusve ad hanc rem spectantium, mihi acquirere non potuisse, ut Al. Meckelii „Beiträge zur gerichtlichen Psychologie,“ tum opera Massii, Mendii, Vogelii etc. Difficultates igitur, quae mihi in conficiendo hoc opusculo obstant, fuerunt brevitatis temporis, penuria librorum, in quibus de hoc argumento actum est, et inopia, imbecillitasque virium mearum,

---

Caput I.

Ad scelera maxime execranda id praecipue, quod incendiarius committat, referendum esse; nemo sane est, qui neget, nam vix aliud quoddam vitam atque salutem tot hominum uno eodemque tempore discrimini exponit, quam hoc, quod caeco impetui furentis elementi quasi portam foresque patefacit; et belli etiam terrores, detestabilis illius pestis, quae vitam hominum nihili ducit, ad summum crescere solent, si de igni ferroque agitur, ita ut pervastans illius vis majorem, quam acuta hostium gladia, injiciat formidinem. Hanc ob causam multis in civitatibus gravissima de incendiis non faciendis edicta proposita sunt, et in Saxonia etiam pueri quatuordecim annorum, qui incendii facinus in se admittunt, capitali afficiuntur supplicio quod tamen levare potest, si damnum allatum summam quingentorum imperialium non superat. — Itaque fieri non potuit, quin iudicibus in Borussia et Saxonia maxime mirum videretur, quod multorum incendiorum, de quibus cognoscere iis mandatum est, saepissime homines, pubertatis annos ingredienti auctores comprehenderentur. Tenera saepe maleficorum aetas ad medicorum artem confugiendi necessitatem imposuit, ut, si sufficientes deessent causae rationesque

facinoris — nec raro deerant — doctorum opera fortasse intelligeretur, quae esset vera apud reos corporis animique ratio, e qua et facinoris natura judicaretur, et poena statueretur. Exquisitum etiam est, quid medicorum ordini in universitatibus Lipsiensi, Erlangiensi etc. his in rebus placeret.

Adolphus Henke, vir ille clarus, cupidinem incendii excitandi et incipientem pubertatem inter se cohaerere, primus animo concepit. Cujus generis cum exempla viginti ex Kleinii annalibus exque Ernesti Platneri programmatibus collegisset, in commentatione singulari „über den Zusammenhang der bei Mädchen und Knaben vorkommenden Feuerlust und Neigung zur Brandstiftung mit den Entwicklungsvorgängen,“ nullo tamen amplius rei explicandae periculo facto, hanc sententiam proposuit; „Die bei jugendlichen Individuen häufig sich äussernde Feuerlust und Neigung zur Brandstiftung ist nicht selten die Folge eines regelwidrigen körperlichen Zustandes, besonders einer unregelmässigen organischen Entwicklung zur Zeit der Annäherung oder des Eintritts der Mannbarkeit.“ 1) Illum, quem modo nominavi, Osiandrum 2) et Josephum Haeusslerum 3) unicos

---

1) Adolph Henke's Abhandlungen aus dem Gebiete der gerichtlichen Medizin. 2. Auflage. Bd. III. S. 239. Leipzig 1824

2) Fr. Benj. Osiander. Ueber den Selbstmord. Hannover 1813. Ueber die Entwicklungskrankheiten in den Blüthenjahren des weiblichen Geschlechts. 1. Theil. Göttingen 1817.

3) Joseph Haeussler. Ueber die Beziehungen des Sexualsystems zur Psyche überhaupt und zum Kretinismus insbesondere. Würzburg 1826.

hujus sententiae auctores deprehendo. Unde manifestum est, rem a tam paucis esse tractatam, ut ipsi tironi de illa loqui liceat.

Exempla, ab Henkio prolata, digna quidem, de quibus vir quisque humanus cogitet et meditetur, perlegi. Quare eo magis sum miratus, rem tanti momenti, sive medicum, sive jurisconsultum spectas, tam obiter attactam, neque, tot exemplis observatis, aliud effectum esse, nisi quod supra memoravi, idque sine ullo argumento, praeter locum quendam Osiandri, cujus interpretationem Henke ipse audacem appellat. Nec facile medicus, qui tale in re sententiam dicere jubeatur, eo, quod connexus ejusmodi esse possit, ad illam opinionem approbandam impellatur, quam auctor ne verisimilem quidem reddit, — atque etiam minus iudex rerum capitalium se sententiis parum confirmatis moveri sinat, ut de iudicio decedat, nisi jam tum poenae reum absolvere velit, dum modo innocentia non sit omnino neganda. Ne multa, maxime esset optandum, ut rem tanti momenti viri, scientia satis instructi, non protraherent solum, sed perscrutarentur etiam atque explanarent. Quod vero ad me, meamque quaestionem attinet, tria praecipua mihi occurrunt loca, digna, quae clarius illustrentur: 1) quae exempla, quaeque rationes impellere nos possint, ut connexum quendam inter ignis amorem, sive incendii excitandi cupidinem et corporis conditionem, praecipue pubertatis tempore, omnino assumamus? 2) quomodo hanc cohaerentiam, si qua sit, in modum disciplinae argumentis confirmare possimus? 3) quid inde ad medicinam forensem et justitiam exercendam sequatur?

Caput II.

Quum hoc opusculum, ut supra jam dixi, quam brevissimo potest tempore, conficiendum sit, illa ab Henkio commemorata exempla quatuor tantum additis augere potui, quae in ephemeridibus, Zeitschrift für Staatsarzneikunde, inscriptis, inveni. 4) Neque ullam video aliam viam, qua nobis persuademus, cupidinem incendii faciendi e physica quadam causa oriri, nisi exempla examinemus, quae nos ad id assumendum commovere possint, in iis autem exquirendis hac norma et ratione utendum esse mihi videtur. Ut possint exempla huc pertinentia haberi, iis demonstratur oportet 1) organicum incipientis pubertatis processum re vera adfuisse nec praeteriisse, aut expectandum adhuc fuisse; 2) nullas alias probabiles rei causas obvias fuisse, quales sunt ulciscendi cupido,

---

4) In nostra etiam patria accidit, ut sententia consilii rebus medicis praefecti opus esset. De qua re Dr. de Bröcker, professor, a consiliis aulicis, mecum haec communicavit: — „Die Ansichten über die Feuerlust, als eine nicht seltene Erscheinung in der Entwicklungsperiode der Mannbarkeit und bei gestörten Regeln haben auch schon bei den Kriminalgerichten Livland's Eingang gefunden. Ein Mädchen von Rodenpois bei Riga, von tadelloser Führung, zur Zeit der Menstruation gewaltig leidend, hatte eben in dieser Zeit und bei gestörten Regeln Feuer angelegt, ohne irgend einen Grund angeben zu können. Auf ein sehr ausführliches Gutachten der livländ. Medicinal-Verwaltung, verfaßt von dem derzeitigen Inspector Dr. Dyrssen erkannte das rigische Landgericht mit Bestätigung des livländ. Hofgerichtes, daß Inquisitin an das Irrenhaus abzugeben, dort ärztlich zu behandeln und zu beobachten, nicht aber der Strafe der Brandstiftung zu unterziehen sey.“

malitia, gaudium ex alienis malis, furandi consilium etc.; 3) nullam denique conditionem impotentiae sui, ut melancholiam, amentiam etc. fortuito ad hoc scelus perpetrandum impulsisse; nam etiamsi hic status ex abnormi aliquo pubertatis evolutionis processu orirentur, tamen facinus excitati incendii vix ac ne vix quidem huic perturbatae evolutioni imputari posset.—Unde jam satis intelligitur, quam difficile sit, exempla afferre, quibus confirmetur sententia Henkiana, quum et in jurisconsultorum et in medicorum quaestionibus de ejusmodi rebus causae rationesque saepius plane neglectae sint. — Haec sunt exempla:

I. Maria Louisa Sumpfin, 5) decem annos nata, domum dominis sui incendit eo consilio, ut effugeret ob nimium suorum desiderium.

II. Catharina Dorothea Schulzen, 6) duodecim annos nata, duos infantes suffocavit, ter incendia excitavit, ut famulatum, quo non contenta esset, relinquere posset.

III. Maria Flisabetha Kalinowka 7) septemdecim annos nata, saltationem valde amabat. E saltatione nocturna, octo horas durante, domum rediens, de igne domo alicui injiciendo primum cogitavit, quae cogitatio duabus sequentibus noctibus quoque saepe eam agitabat. Inquieta erat, consilium incendii instituendi propulsare nequibat, et facinus committebat, sese, ut dixit, cruciatibus liberatura. Quo facto, ultro fatetur, se tali affecta esse gaudio, quale per totam vitam non sensisset.

---

5) Kleins Annalen der Gesetzgebung. Vol. VII, No. 4.

6) Ibidem, Vol VII, No. 5.

7) Ibid. Vol. XII. pag. 33,

IV. Johannes Jacobus Sutermann, 8) sedecim annos natus, incendium excitavit, ut ulcisceretur vexationem, a domino sibi illatam.

V. Matthäus Heineke, 9) tredecim annos natus, domo ignem apposuit partim ut sese vindicaret a conservo, nomine Schwarz, quem hac re ministerii expertem reddere voluit, partim ut ipse liberaretur famulatu, ubi vehementer suorum desiderio cruciabatur.

VI. Anna Grabowska, 10) quindecim annos nata, quum primum ad dominum pervenit, aedificiis ejus ignis injiciendi consilium cepit, nec consilium illud, nec facinus patratum nefas esse duxit. Dixit insuper, sibi quasi umbram ante oculos observatam esse, exhortantem, ut aedificia Richteri incenderet. Vehementer quidem quarta quaque hebdomade capitis dolore laborabat, quem exanthema, porrigini simile, secutum est, tamen ex actis patet, vehemens suorum desiderium quoque ipsam ad incendium faciendum impulsisse.

VII. Johanna Eleonora Weber, 11) viginti duos annos nata, ulciscendi cupidine commota, bis incendia excitavit. Biennio ante menses ejus haerere coeperunt, ex quo tempore variis laborabat incommodis, quae tamen, medico forensi affirmante, animum ejus non tetigerant.

VIII. Margaretha Maria Kastorf, 12) duodecim annos et sex menses nata, facinus illud

---

8) Ib. Vol. XII, pag. 69.

9) Ib. Vol. XII, pag. 90.

10) Ib. Vol. XII, pag. 126.

11) Ib. Vol. XIII, pag. 126.

12) Ib. Vol. XIII, pag. 176.

W3

committebat, iracundia et desiderio domus paternae impulsus.

IX. Anna Regina Draegern, 13) sedecim annos nata, graviter famulatum tulit, et magnum suorum desiderium pectore volvit.

X. Mariana Wischewska, 14) sedecim annos nata iisdem ex causis facinus patravit.

XI. Eva Schelanska, 15) viginti duos annos nata, ancilla gravida facta est, posthac alio erat in famulatu, ubi angore cruciabatur, praesertim quando amatorem diutius non viderat, et ea causa commota, et quia heri et herae jam taedebat, bis incendium excitare conata est.

XII. Mariana Komorowska, 16) duodecim annos et sex menses nata, iracundia et suorum desiderio ad hoc facinus committendum impulsus est, et diabolo insuper persuadendi culpam attribuit.

XIII. Maria Theresia Florian, 17) quatuordecim annos nata easdem ob causas facinus hoc commisit.

XIV. Maria Hartmann, 18) undecim annos nata, furandi, domum revertendi, tum etiam magni ignis conspiciendi cupiditate incitabatur.

XV. Ancilla rustica, 19) septemdecim annorum, nulla externa causa, sed interno motu, cui

---

13) Ib. Vol. XIV. pag. 19.

14) Ibidem Vol. XIV. pag. 289.

15) Ib. Vol. XVI. pag. 141.

16) Ib. Vol. XX. pag. 4.

17) Ib. Vol. XX. pag. 16.

18) Ib. Vol. XX. pag. 54.

19) Ernst Platner's Untersuchungen über einige Kapitel der gerichtlichen Arznei-Wissenschaft. Aus dem Latein. übersetzt von Dr. C. E. Hederich. Leipzig 1820 S. 28.

nullo pacto resistere potuit, impulsa, bis incendium excitavit. Quorum prius quum erupisset, tanta flammae cupiditate trahebatur, ut desiderio quodam jucundo afficeretur, et arrectis et appetentibus quasi auribus crepitum flammaram auscultaret. Secundo facinore commisso, extremum contra animi cruciatus auxilium a morte petere et suspendere sese voluit. Jam a quarto aetatis anno spasmis vexata erat, qui postremo in epilepsiam transierunt, cujus morbi impetus eo vehementius eam afflixit, si incidebat in tempus illud, quo menstrua instabant.

XVI. Kleinbarthin, 20) quindecim annos nata, tantummodo dominum deserere voluit, nec in malitiae aut iracundiae suspicionem venit. Extra modum parvam habuit staturam, nec satis conformata erant genitalia, nec menstrua rite apparuerant.

XVII. Naehle, 21) pecudum custos, quatuordecim annorum, domino detrimentum inferre, et loco suo moveri voluit. Supplicii tamen absolutus est, ex arbitrio Lipsiensis medicorum ordinis, qui certis temporibus mente et consilio captum esse eum confirmabat.

XVIII. Clarin, 22) quatuordecim annos nata, ulciscendi cupidine commota incendium excitavit. Sed puerilis stultitia mentisque imbecillitas ei imputatae sunt, ea praecipue de causa, quia ne vestigium quidem incipientis pubertatis conspici poterat.

XIX. Puella quaedam, 23) nondum quindecim

---

20) Ibid. pag. 127.

21) Ibid. pag. 194.

22) Ibid. pag. 209.

23) Ibidem pag. 220.

cim annorum, desiderio domus paternae capta bis intra annum incendia excitaverat. Menstrua nunc larga nunc exigua; nunc omnino oppressa fuerant. Lipsiensis medicorum ordo, primum facinus ei non imputandum esse edixit, certe autem secundum, nonnullis mensibus post commissum, quum post hoc tempus haud amplius in impuberum numero poni potuisset; (quo facto capitis damnata est).

XX. Bertheim, 24) duo deviginti annos natus, quatuor intra menses sedecim incendium instituit. Ferocis erat ingenii nec bene educatus, ad desidiam aleasque propensus, in rapina etiam furtoque versatus, qui tumultu et perturbatione, incendia subsequentibus, delectabatur, nihil agendi etiam occasio, in aliquod tempus hac re data, jucundissima ei fuit.

XXI M. C. D. M., 25) viginti annos natus, et imperfecta epilepsia affectus, maligni insuper ingenii aedificium inflammavit, iracundia commotus.

XXII. Chr. G., 26) quinque et viginti annos natus, plura fecit incendia. Primum vestes suas combussit, quia flammam, ut dixit, conspicere voluit. Propriae consilii rationes reperiri non poterant.

XXIII. F. J. in U., 27) undeviginti annorum, sine causa rationali bis incendium excitavit. Angoribus et ignis incendiique imaginibus vexatus est, confirmavit, se magnum incendium

---

24) Ibidem pag. 271.

25) Zeitschrift für Staatsarzneikunde, Jahrgang X., Heft 3.

26) Ibid. Jahrgang IX., Heft 3.

27) Ibid. 9. Ergänzungsheft.

videre voluisse, post primum facinus autem etiam multo magis angebatur, quo ad secundum committendum impellebatur, quamvis conscientia sceleris suppliciique metu repugnantibus. Medicus forensis corporis ejus statum ita describit: Subinde venter inflatur, tensusque est; crebros emittit flatus ructusque; per tres aut quatuor dies adstricta est alvus, tum dura et molesta, aut cum diarrhoea alternat. Post novenos vel duodenos dies sanguinis profluvium per anum apparet, quo plus minusve, saepissime autem duae vel quatuor unciae fluidi sanguinis effunduntur. Octavo circiter die ante ultimum facinus commissum, madens vehementerque pruriens herpes in scroto apparuit, quo ne nunc quidem omnino liberatus est.

XXIV. Magdalena Klein ex Miesenheimio (28), septemdecim annos nata, saepius uno eodemque die, et pluribus deinceps diebus incendia excitavit, nulla facinoris causa reperta. Amabilium erat morum, diligebatur igitur et benigne tractabatur, semper eam ipsam poenitebat damni allati, nec tamen desistere potuit, usque dum vinculis mandata, et medicorum arti tradita est. Jam duos annos menstrua apparuerant, quae usque ad tempus paulo ante incendia regulis convenientia erant; ex eo tempore professa est, se amentia ista correptam esse et semper fere capitis dolore laborare, a diabolo teneri sibi videri, ad ignem semper impelli, atque hac insania cogi ad ignem ubique disponendum, ubi postea incendium oriretur. Agitabat semper animo ignem, quae cogitationes in carcere etiam

---

28) Ibidem. Vol. IX. pag. 311 — 330.

non desinebant. Medicus eam curabat, et paulo post menstrua redibant, — ex quo temporis momento cogitationibus illis liberata est. — Judicium poenae eam absolvit.

Concedit vero ipse Henke 29) non omnes illos viginti homines abnormi evolutione, iisque, quae inde et corpori et animo prodeunt incommodis laborasse, sed aliis etiam causis ad facinus committendum adductos esse, perspicuum vero, in pluribus insolitam et morbosam animi conditionem fuisse, contendit, quae cum abnormi, modo retardata, modo impedita evolutione cum pubertatis initio conjuncta, cohaereat. Quod cum ipse concessisset, nemo certe me vituperabit, si non omnia supra jam memorata exempla pro certis et rem probantibus habeam.

In exemp. 1. 2. 4. 5. 7. 8. 9. 10. 12. 13. 14. 17. 18. 19. aliae incendii excitandi causae allatae sunt ut animi offensus ex gravi servitio nata, paternae domus desiderium, ulciscendi et furandi cupiditas. Hae causae sufficere mihi videntur ad scelus hoc explicandum, si quidem, ut hic semper factum est, in rudibus et negligentius educatis hominibus oriantur. Patriae quoque desiderium adnumero, Platneri 30) verbis adsentiens, paternae domus amorem in impuberibus, praesertim feminini sexus, quae a vita inter alienos abhorreere soleant, vehementissimum omnino et maxime innatum esse. — Habemus igitur plura exempla, quae omnia aliter satis explicari possunt, quaeritur jam num etiam alius connexus exquirendus sit? Objiciat

---

29) Henke's Abhandlungen etc. Bd. III. S. 238.

30) Ernst Platner's Untersuchungen etc. S. 226.

aliquis, cur hac ipsa ratione libido ulciscendi, paternae domus desiderium etc se ostendant? Quae res mirabilis sane videatur et semper miranda erit, quamdiu uberius hujus rei exemplis caremus — sed ex eo, quod efficitur, de causa conjecturam facere, semper audax est. Causas invenimus, amplius si quid conicere animus est, meras opiniones amplectimur. Si, ut hoc unum afferam, ii, quibus Henkii sententia arridet, formam saltem illarum impulsio-
num ineunte pubertate constitui credunt, mihi contra, partim animus et mores minus bene exculti et juvenilis imprudentia (quippe qua tales homines, quae ex re, per se spectata satis levi, sequi possint gravia, non satis considerent, nedum injuriae magnitudinem perspiciant) eam adjuvare, partim sceleris exsequendi opportunitas et quasi contagio quaedam posse eam efficere videntur. Alterum vero censeo, quia plures casus, uno eodemque loco acciderunt, ita ut vel incendiorum narratio vel adspectus, ut ultionis consilium hoc modo exsequerentur, facile permovere eos possent 31). Sed ut res sese habet, quum narrationum, quas significavimus, causas explicare possumus, saltem ut corporis etiam fuisse aliquod momentum statuamus, homines illos non solum pubertatis evolutionis tempore tunc fuisse, sed abnormem etiam illam fuisse, demonstrari debet. At de corporis statu illorum hominum parum edocti sumus 32), et

31) Ancilla in No. 2 se consilium incendii faciendi cepisse dixit, exemplo permotam feminae propter incendium excitatum ad mortem productae; juvenis in No. 23 adspecto loco incendii in cogitationem illam incidit.

32) In No. 6, 7, 15, 16, 17, 23, 24, tantum nonnulla invenimus adnotata.

aetas per se, ut morbosus modo pubertatem processisse statuamus non satis validum argumentum est, immo nonnulli ne ea quidem fuerunt aetate, qua pubertas evolvi solet. Ita puella in No. 1 decem annos nata fuit, puer in No. 5 tredecim, puella in No. 7 vero jam viginti duorum annorum, pubertatis evolutionem certe jam absolvit puella in No. 11, non solum viginti duos annos nata, sed jam grávida fuit—quis, quae-so, amplius dubitabit, quin hoc in casu systema sexuale jam excultum fuerit? porro puella in No. 14 undecim annorum erat et puella in No. 18, teste medico, nondum puber erat. No. 6 et 21 fortasse duo sunt casus, ubi et physicam et psychicam causam statuere possumus. No. 20 homo erat rudis et alienis malis gaudens, a quo pro innata ferocitate pessima quaeque exspectari possent. Restant igitur pauci tantum casus, No. 3, 15, 22, 23, 24, — 33) qui dubitationem movent, quibus tamen hoc aperte videmus, non plane rejiciendam esse Henkii sententiam, immo statuendum: inveniri exempla incendiiorum pubertatis evolutionis tempore factorum, quae cum nullis aliis causis sanis, neque animi alienatione explicari possint 34) cum corporis statu co-

33) E quibus homo in No. 22. non tam abnormi pubertatis evolutione, quam irritato genitalium statu affectus erat. Narratur enim eum sodomiticum incestum fecisse, posteaque crebris pollutionibus vexatum et debilitatum fuisse.

34) Quod quidem sumere possumus, quum alioquin in iudicio tam caute acto, ea res neglecta non esset. Accedit quod Lipsiensis medicorum ordo in No. 16. 18. 19. stultitiam et mentis immaturitatem, non agendi libertatem amentia impeditam statuit, in No. 20 contra culpae imputandae facultatem agnovit et in No. 15. tantum fieri potuisse ut voluntas impedita esset, et in No. 17 re vera id actum esse, iudicavit.

haerere verisimile sit, praesertim quum multae aliae observationes demonstrent, facilius esse huic aetati, quam ulli alii, magnum illud scelus committere. Quodsi hanc sententiam experientiae rationibus commoti probamus, jam nobis liceat e factis nonnulla sumere, quae ad theoreticam explicationem faciunt, quae antea in ipsis factis disquirendis nullius erant momenti.

Caput. III.

Ad secundam partem disquisitionum mearum respiciens, a sententia Henkii, ut dixi initium capio. Res quidem priori capite memoratae non omnes fortasse ad eam sententiam amplectendam permoveant, sed certe ad confirmandas eas faciet, si cohaerentiam illam saepe dictam, theoretice etiam demonstrare potuerimus. Henke nullo alio argumento, nisi exemplis illis collatis sententiam suam firmare studebat. Affert vero Osiandri sententiam, hanc, quum unica sit, quam equidem de hac re cognovi, ipsis verbis repetere liceat 35): „Viele Verbrechen haben ihren Grund in einer besondern Affection des Gehirns. Es ist nun als entschieden angenommen, dass die Lust, Feuer anzulegen, einen solchen Grund, zumal bei der Entwicklungsperiode der Pubertät beider Geschlechter habe, sowie das Spielen der Kretinen mit Feuer, die Feuergier mancher Hunde und Katzen, die wie ich selbst mehrmals beobachtet habe, stundenlang mit unverwantem Blicke in eine grosse Gluth eines

---

35) Fr. Benj. Osiander: Ueber den Selbstmord. Hannover 1813. S. 107.

Kamins oder Stubenofens sehen können etc.“ —
„Wahrscheinlich liegt diese Feuer- oder Lichtgier in der Entweichung des arteriösen Blutes an einer, und Anhäufung des venösen Blutes an einer andern Stelle, besonders in der Gegend der Augennerven; denn gerade alsdann, wenn bei der Pubertätsentwicklung das Blut seine Richtung nach den Geschlechtstheilen nimmt, und bei alten Thieren, bei denen der arteriöse Blutandrang nach dem Kopfe schwächer, die Anhäufung des venösen Blutes aber stärker ist, so wie bei Kretinen, deren gleichsam versunkenes Gehirn den Rückfluß des venösen Blutes hindert, äußert sich die Begierde nach Feuer, das ist nach dem Lichtreize der irritabilitätsarmen Sehwerkzeuge. Wegen dieser, manchmal lebenslang fortdauernden körperlichen Ursache ist diese Feuerlust zuweilen so unwiderstehlich, daß auch abgestrafte Feuerstifter das Feueranlegen nicht lassen können, wenn sie gleich wissen, daß die Todesstrafe ihrer wartet. Aus eben diesem Grunde aber, weil sie einen unbezwinglichen Hang zum Feueranlegen bei sich fühlen, werden sie auch zuweilen Selbstmörder.“

Contra quae haec afferre possum: 1) decretum hoc nihil aliud est nisi hypothesis, quae sive vera sive falsa, quamdiu hoc nondum exploratum est, quamvis aliam conjecturam admittit; 2) quomodo venosi sanguinis accumulatio cum cupidine incitamenti Inminis cohaereat, non omnino assequor. Cur tandem, quaerat aliquis, venosus sanguis accumulatione sua in nervo adiacente irritationis desiderium provocat? Num, desiderio hoc expleto, oxydatio oritur? Equidem nescio, quo loco Osiander sanguinem accumulari velit, at videtur mihi lumen certe ner-

vum tantum attingere, ita ut hic oxydationem producere debeat, probabiliter vividiore irritatione illa majorem in modum excitatus. At sanguinis oxydatio, quantum scio, minus quam ullus alius organismi processus nervoso systemati subjecta est, immo secundum plurimos physiologos chemica via fit, quod si verum est, luminis radius auctus nihil efficit 36). Porro Osianderi explicatio non sufficit ad eam rem explicandam, cur pleraque incendia a mulieribus facta sunt, neque magis intelligi potest, cur materialis illa mutatio non saepius facinoris istius causam praebeat, praesertim cum, ut Osiander vult, ignis desiderio resisti nequeamus. — Jos. Häussler libro citato fere omnino Osianderi sententiam sequitur.

Antiquo praesertim tempore fieri solebat, sed hodie etiam haudraro fit, ut medici in multis obscuris artis suae regionibus ad nervos confugiant et majore minoreve jure, atque rem ita magis minusve bene explicantes illos sufficientem multorum mirabilium phaenomenorum causam esse contendant. Hoc modo certe multae quaestiones, quas mens praeterea argute facere possit, repelluntur, et contenti esse debemus scire, cui inexplicabilium rerum ordini res, de qua hic agatur, adnumeranda sit. — Itaque ego quoque hujus phaenomeni explicationem ad nervos referam, ut tantum dicendum mihi sit, quo modo, et qua ratione permotus id faciam.

Nervorum systema praeter cognitae partes centrales, cerebrum, medullam spinalem et sys-

---

36) Videmus solis lumine non tam oxydationem in superficie corporis, quam potius auctam carbonis depositionem in rete Malpighi fieri.

48

tema gangliorum, quaedam puncta centralia in superficie habet. Si illae vis reciprocae, quae in quovis organismo inter animum et corpus locum habet, conciliatrices et adjutrices putandae sunt, systema nervorum in superficie, id est in subtilissimis ramis, regio est, ubi organismus vario modo cum rebus externis connectitur. Ibi enim affectiones, sensationes et perceptiones omnes nascuntur, et inde sensus cogitationes, consilia oriuntur, quatenus per hanc communicationis viam organismus, qui alioquin omnino occlusus esset, necessarios stimulos accipit. His in nervorum ramulis aucta gaudent sensibilitate nonnulli in quibus propriae insunt facultates, dico nervos sensuum, loquelae organorum et partium genitalium. Nulla major organismi mutatio fieri potest, quin haec organa ejus partem habeant. Sympathiam earum fere in omnibus alicujus momenti morbis videmus, eandemque in gravioribus evolutionis processibus, praesertim irregularibus. Ad gravissimos autem hujusmodi processus certe is referendus est, quo facultas generis propagandi, quod in praecipuis organismi finibus est, excolitur. Quamquam tum modo una organismi regio excolenda est, constat tamen, has evolutiones ad omnes corporis partes pertinere. Sensuum tamen organa hac in re parum respici solent, et, etiamsi non negligitur, ea normalis processus perturbationibus saepe affici, ea morbosa tantum aberratio dicitur. — Henke, quae praecipue in evolutionis processu in puellis accidere solent, in has partes distribuit 37): 1) systematis sexua-

37) Ad. Henke: Ueber die Entwicklungen und Entwicklungskrankheiten des menschlichen Organismus. Nürnberg 1814.

lis evolutionem, 2) commutationes ossium, praecipue pelvis, 3) evolutionem organorum loquellae, 4) commutationes psychicas. Sexus virilis evolutiones brevius etiam tractantur. Hunc vero minus quam sexum muliebrem organismi revolutionibus subjectum esse, minime in dubio est; attamen systematis nervorum vis nusquam satis aestimata videtur. Nunquam enim, nisi pubertatis progressus, praesertim in puellis, turbatur aut impeditur, nervorum systema magnam vim habere creditur. Qua de re haec monere mihi liceat.

Minime quidem licet statuere omnia psychica phaenomena, quae progrediente evolutione apparent cum ejusdem modi phaenomenis in nervorum systemate aequo gressu procedere, quum apertum sit, quamvis per totam vitam animi cum corpore nexus perpetuam vim mutuam ostendat, animum tamen in homine tam firmum atque constantem fieri posse, ut corpus sibi plane subjicere valeat; sed non minus elucet, juventute, eo tempore, quo pubertas exoriri coeperit, facultates animi magis forsitan, quam ullo alio tempore, e physicis statibus pendere. Id enim tempus est, quo animus explicari coepit. In infante quidem jam germina apparent omnium, quae homo postea ostendit: inclinationes, sensationes, affectus, appetitus et cupiditates in eo videmus—quae tamen omnia tam incerta atque inconstantia sunt et de exemplis, moribus rationibus variis et eruditione pendent, ut singularitas quidem hominis, sed non propria ac singularis ejus natura appareat. Ex infantium animis, quasi ex aqua coloris experte, rerum quibus circumdantur imagines relucet. Parum per se valent, omnia fere tantummodo

per alios. Quum autem vix illa periodus inceperit, qua systema sexuale maturescit, novi quiddam in iis in lucem prodit, unde propria eorum et vera natura atque indoles oritur. Iam distincte vir a femina sejungitur et ei se oppositum esse sentit. Iuvenes virginesque novum vel potius verum ordinem ac naturam rerum perspiciunt et primum sentiunt se ad ingentem generis humani catenam pertinere, cujus annuli hoc ipso fiant. Ut paucis dicam, homo tum demum individuum sui juris atque ex se ipso pendens evadit. — Eodem igitur tempore cum materialibus illis phaenomenis, quae corpus idoneum reddunt ad finem suum absolute explendum, animus etiam adeo se explicuit, ut individuum constantem sibi atque absolutum hominem reddat. Quin has duas commutationum series ita pariter progredientes videmus, ut e. g. si pubertatis evolutio retardetur, animus etiam, licet aetas valde progressa sit, infantilis maneat, et ex contrario eruditione, qua animus praemature adolescit, pubertas etiam acceleretur. Quis igitur hic arcanum inter animum corpusque nexum deneget? Atque si exploratum est, ubicunque haec conjunctio cernatur, nervorum systema pontem esse, per quem solum illa fieri possit, quisque sane illius systematis auctoritatem partemque, quam etiam in normali evolvendae pubertatis processu habeat, intelliget. Nihil autem, nec res ulla, nec homo, alicujus processus partem habere potest, quin ipsum eo commutetur quod, certe cogitari non posset; quare nervorum systema eo tempore quo pubertas apparere coepit, veras permutationes subit, sive anatomicè demonstrari possunt, sive non. Quod non solum de partibus centralibus, sed etiam de eorum propagationibus, saltem

de nonnullis partibus principalibus dici posse videtur. Commemorata supra animi evolutionis phaenomena certe non sine externis impulsibus in intimo hominis animo exoriuntur, sed multo magis etiam vi reciproca individui cum rebus externis, i. e. sensibus simul agentibus, provocantur; quare et hanc ipsam ob causam, et propter consensum inter partes centrales nervorumque fines, verisimile est, ipsa sensuum organa in corporis revolutionibus non otiosa, sed e contrario ad novam efficacitatem excitata esse. Quod tamen diligentius explicandum est.

Singuli sensus eo tempore, quo pubertas intrat, magis minusve mutationem, immo ut videtur, nonnulli etiam altiorem quandam excultionem subeunt. Gustus e. g. saepe a priori discrepat: cibi qui antea jucundissimi nobis erant, jam ne minime quidem nos delectant et vice versa. Casibus fortuitis, per quos saepe fit ut gustus abhorrente phantasia singulas res ingratas habeat nec minus fortuito rursus mutari possit, omissis, observasse mihi videor, appetitum ciborum e plantis vel lacte paratorum, qui adhuc praevaluerit, jam paulatim evanescere et gustui cibos e carne paratos magis placere. Nonnunquam etiam tum potuum spirituosorum libido apparet, vel saltem illi non amplius taedio sunt; quae omnia nulla alia re, nisi permutationibus ad totum corpus pertinentibus explicari possunt. In supremo enim maturitatis evolutionis gradu nutritionis systema gustum etiam analogice commutet necesse est. — Quod ad auditum attinet exempla quidem adsunt, ubi magna indoles musica jam in prima aetate apparuit et infantes per innatam habilitatem novos admirabilesque modos musicos composuerunt; attamen cantus vera vi et vigore permulcenteque eorum,

quae intimo in animo sentimus, significatione i. e. melodia caret, donec organismus ad pubertatem pervenit, quia tunc demum aures aptae videntur ad audiendam et edendam quandam sonorum suavitatem. — Oculo eo tempore nova voluptatum copia patere coepit; namque pubertatem ingrediens homo jam rebus oblectatur, quae antea omnino sprevit. Tam juvenis quam virgo venustas amoenasque et in hominibus et in aliis corporibus naturalibus formas cernunt, quae vel appetitionem eorum vel modo gratos sensus excitant, neque amplius soli fulgentes colores nitidaeque res ut infantiae annis eorum oculos alliciunt. — Tactus denique, omisso irritabili partium genitalium statu, non minus auctus et excultus est; — quis enim ejus temporis memor non sit, quo sola feminae attractione quasi electrica vi percutiebatur? — Quae omnia eo declarari solent, quod jam ea animi pars, quae voluptate alatur, excitetur, et sane quidem excitata est, dum modo verbis illis pubertatis ortus significetur, quam etiam singularis sensuum organorum affectio sequi solet. Omnes enim illae affectiones gratae immediatim existunt, organis sexualibus, partibus voluptatis centralibus, non peculiari modo agentibus. Mihi certe persuasum est, difficillimum esse demonstratu, in omnibus his processibus sensuum organa eorumque nervos nil nisi mortuos conductores sterilesque vias esse, quibus organismus ad communicandum cum rebus externis utatur. Crichton dicit 38): „Vergnügen und Schmerz sind Ausdrücke, welche oft ohne Unterschied zur Bezeichnung gewisser Er-

---

38) Al. Crichton: Untersuchung über die Natur und den Ursprung der Geisteszerrüttung, herausgegeben von J. Christoph Hoffbauer. Leipzig 1810. S. 48.

schütterungen unserer Nerven und gewisser Bewegungen unseres Gemüths gebraucht werden. Wenn sich Jemand in den Finger schneidet, so muß er gestehen, und gesteht mit Recht, daß er in dem verwundeten Theile Schmerz empfindet. Die Erschütterung des Nerven theilt sich dem Gehirn mit und erregt die sogenannte geistige Wahrnehmung, d. h. er wird sich der erlittenen Beschädigung bewußt. Aber deswegen zu sagen, daß das Gemüth leide, oder, nach der gewöhnlichen Sprache der Metaphysiker, welche meistens sehr unwissend in Ansehung des menschlichen Körpers sind, zu behaupten, daß jeder Schmerz bloß eine Veränderung des Gemüths sei, möchte wohl für höchst tadelhaft und unphilosophisch gehalten werden dürfen; man könnte eben so gut behaupten, das Gemüth rieche, sehe, höre, schmecke und fühle.“ Hoffbauer suo jure videtur ea, quae hoc aliisque locis dicta sunt, reprehendere, quod res ex altera modo parte respectae sint 39). Libenter quidem concedo, multas et doloris et voluptatis sensationes esse, quarum gignendarum occasionem tantummodo corpus praebet; sed e contrario etiam nemo negare poterit, voluptates mere physicas exstare, ad quas praeter expletionem libidinis sexualis gaudium quoque oculorum, pulchritudinem hominum sexus alterius conspicientium, refero, cum hoc pubertate evoluta etiam in juvenibus omnino innocentibus ac pudicis animadvertatur, in quibus nullo modo meditationem aliquam statuere possimus. Sed, ut lingua saporem, nasus odorem percipit, sic oculus hoc tempore immediatim novam rerum jucundarum copiam videt, sic auris peculiarem quendam sonum gratum in musica aliqua vel lin-

---

39) l. c. P. 541.

57

gua audit, sic tactus propriam quandam voluptatem ex contactu individui alterius sexus percipit. Si igitur hoc modo sensibus quasi ad ultimum facultatis sentiendi gradum aditus patefactus est, organa modo dicta hac periodo simul cum partibus genitalibus excultionem quandam peculiarem, subtiliorem, quam ut in materia demonstrari possit, adipisci mihi videntur.

Si igitur ex supra monitis, pubertatis evolutio magnam vim sano etiam in corpore in sensuum organa exercere videtur, multo tamen majorem in processu ejus innormali et in morbis inde pendentibus habeat oportet. Henke hos evolutionis morbos, quibus puellae laborare soleant, enumerat: 1) statum uteri inflammatorium 2) Chlorosin 3) affectiones systematis nervosi, tum sensationes morbosas et affectus psychicos, tum spasmos et convulsiones. Dicit porro, ad sensationes morbosas pertinere etiam cupidines quasdam abnormes, v. c. chloroticas puellas cretam, carbonem aliasque res ad comedendum non idoneas appetere, nervi acustici et nervi optici nimis adauctam sensibilitatem vel etiam surditatem, aphoniam et coecitatem. Itaque hoc loco non solum totum systema nervosum, sed etiam singula sensuum organa evolutione illa affici contendit, et haec adeo quidem ut surditas coecitas etc. exoriantur.

Si recentiores Physiologi famis sitisque sensationem ex accumulata incitabilitate oriri putant et si per analogiam aliae etiam cupiditates ac studia inde nascantur, non est, cur non sensuum etiam organa magis minusve appetitus physicos gignere possint. Ita nautae e. g. quorum oculis per magnum temporis spatium nil nisi coelum et mare se praebuit, desiderio agros silvasque virides videndi flagrant. Sic etiam hominem in solitudine in qua

prorsus nunquam sonos audiat, viventem, tandem sonorum cupidine inflammari credo; quantam enim vim musica in animum nostrum exerceat, si per aliquod temporis intervallum ea caruimus, expertum habemus. Haec omnia ex incitabilitatis et stimulorum legibus derivari possunt. Iisdem vero legibus etiam sententia de natura physicorum appetituum nititur, quae tamen ad sensuum organa referri non solent, quia haec, quum semper cum rebus externis conflagamus, continuo occupentur et incitentur et phantasiae tantummodo opera cupiditates creare possint. Si autem per aliquod tempus cujuscumque sensus organon ab omnibus rerum externarum impressionibus defendere possemus, sane, ut mea fert opinio, incitabilitatem accumulari et magis minusve ardentibus cupiditates mere physicas gignere necesse esset. Quae si in sano statu accidant, mirum videri non potest in revolutionibus pubertatis se evolventis, ubi a norma recedant, praesertim quum incitabilitas systematis nervosi inconstantiam quandam vel oscillationem prae se ferat; (unde diversae et perversae quidem cupidines oriuntur) morbosam etiam incitabilitatem in aliquo sensus organo accumulare et necessitatem cujusdam stimuli excitare posse, ut ignis desiderium de quo hic agitur. Quae quidem explicatio, respicientibus nobis sympathiam inter genitalia et sensuum organa, quae cum sententia illa Henkii in universum, tum aliis exemplis ad nostram rem spectantibus, specialiter probatur, accomodatior videbitur. Vogel nonnullas puerperas moribundas a se observatas, ardenti lucis cupidine flagrasse et semper candelas incensas ante oculos habere voluisse commemorat 40); hysteri-

40) Loder's Journal für Chirurgie, Geburtsh. und gerichtliche Arzneiwissenschaft. I. Bd. 1. Stück, S. 100.

52

cam porro feminam, in morbo bis ignem aedibus subjicere conatum esse tradit 41). Ita etiam Ewa Schelanska in No. 11 eximia animi perturbatione sollicita, incendium efficere moliebatnr, quando per aliqod tempus amatorem non viderat. At sartor Chr. G. in No. 22 utique ignis videndi cupidus, vestes suas combussit. Caeterum omnibus sensibus in univcrsum eo tempore quo pubertas evolvitur, accumulatae incitabilitatis causa, incitatio quaedam opus esse videtur, hac enim periodo e. g. pueros magno luctandi verberandique studio incensos videmus, unde fortasse vocabulum: „es juckt ihn das Fell“ ortum est. Ad hanc lasciviam certe non solum nimia musculorum vi excitantur sed potius graviter nonnunquam etiam cum dolore tacta corporis superficies jucunditatem iis praebet. Quod in puellis admirabilius est, ut Osiander 42) in capite, de dolorum adversarumque rerum aviditate multis exemplis nos docet, puellas evolutionis periodo maxime doloribus indulgere, ita ut ipsae dolores sibi contrahant, operationes chirurgicas diligant, cibo abstineant et alia similia. Mirum sane et memoratu dignum est, quantum pueri gaudeant pyrobolorum sonitu quos saepe dolo et cum periculo sibi comparant ut modo eos explodere possint, vel quantam jucunditatem rauci et discrepantes soni iis braebeat. Osiander enarrat 43), quodam in monialium coenobio Galliae aliquando imitationem felium vocis epidemicam fuisse. De chloroticarum puellarum appetitu, cretam, carbonem et alias his similes res come-

---

41) Nasse's Zeitschrift. 1820. S. 749.

42) Osiander's Entwicklungskrankheiten etc. S. 53—56.

43) l. c. S. 14.

dendi Henke loquitur. In quadam puellarum schola, puellae quasi contagio affectae, graphia e lapide fissili stylosque cerussatos comedebant. Hujus aetatis, ceterum autem benigni mitisque animi, puerorum animalia cruciandi cupiditas, in singulari quodam oculorum auriumque incitamento querenda videtur. — Multum igitur valere debent, quae confitentur interdum incendiarii, ita puella in No. 15 commemoratur tanta ignis cupidine arsisse, ut quum ignis paullatim erumperet, gratam quandam exspectionem animo conciperet et flammarum crepitum avidissime audiret. Juvenis in No. 23 etiamsi moriendum sibi esset, omnino tamen dicere non posse affirmabat, cur incendium excitasset, nil enim se aliud nisi ingentem ignem videre voluissē. — Quae modo dicta, ad nostram rem referentes, ad hanc opinionem pervenimus: ignis cupiditatem ea aetate ubi pubertas se evolvere coeperit, ex accumulata nervorum opticorum incitabilitate nasci. Quae quidem opinio eo etiam magis affirmatur, quod ignis potissimum cupido ex stimuli cujusdam necessitate oritur, quum ignis flammae plane aliter nos afficiant ac solis lumen, ita ut desiderium lucis solis, si per longum tempus eo carebamus, valde crescens, cum fame normali possit comparari, illud contra ignis desiderium cupido tantum abnormis sit. Si vero quis dicat, jam in infantibus neonatis insitam esse illam ignis cupidinem, minime id denegem. Sane quidem lactenti flamma placet, et majores infantes igne ludunt, attamen in eo valde differunt infantes ab iis qui ignis cupidine ad incendium faciendum excitantur, quod illi non solum flammam sed etiam imaginem lunae e superficie aquae relucens, lapidem lumine collustratum, omnia denique quaecunque lucent, appetunt, hi vero ignis

solummodo flamma delectantur. Apud infantes hoc nihil nisi sensuum voluptas est; sensuum enim organa, nondum exulta, neque ad discrimina subtiliora facienda apta, omnium rerum effecacissimas tantum percipiunt i. e. fortissimos modo sonos, plane acidas amaras et dulces res, fulgidissimos colores etc.

His igitur me ostendisse arbitror, unde cogitationes illae ignis illa aetate oriri possint et soleant; nondum vero illud sufficit ad explicandum effectum ipsum incendium. Cogitatio enim longe diversa est a facto, quum evanescere possit sine ullo vestigio, jungat vero se cum voluntate oportet si formare velit consilium. Attamen e narratis apparet, non solum cogitationes illas, sed etiam desiderium vel ut Osiander dicit aviditatem ignis (Feuergier) homines ad nefas illud induxisse.— Duo igitur quaerenda videntur ut plane explicari possit nexus inter abnormem pubertatis evolutionem ignisque aedificiis subjiciendi cupidinem:

1. Sufficiatne abnormis status physicus ad exponendum nexum illum, an aliis etiam opus sit momenti?

2. Quo modo fiat, ut ignis videndi desiderium non solum adpectu flammaram ratione consueta exortarum satietur?

Quod ad primam attinet quaestionem, analogiae in graviditate occurrentes et multae aliae ejusmodi observationes ut Erdmanni de periodica spirituosorum aviditate (Sapoi),⁴⁴⁾ satis nos edocent, cupidines abnormes sane eximum gradum assequi posse; Osiander invictos appeti-

---

44) J. Fr. Erdmanns Beiträge zur Kenntniss des Innern von Russland. Riga und Dorpat 1823. p. 155.

tus abnormes in capite de abnormi sympathia et imitandi studio, commemorat, ignisque cupidinem indomitum appellat nisum, qui ne metu quidem capitis poenae possit opprimi; atque ex nostris etiam exemplis elucet, si quidem maleficorum dictis fidem habere licet, impulsum internum minime exiguum fuisse. Equidem autem appetitum istum, sicut aliud quodque studium minime per se insuperabile esse conseo, dummodo homo sana mente gaudeat (qua de re serius), itaque aliae etiam causae statuendae sunt, quae appetitum illum augeant et firment.— Manifestum est, quantum hac aetate Phantasia valeat, quae experrectis sexus functionibus novum accipit nisum, haud raro autem in malam partem, praecipue in feminis. Si quis fusiora quaedam de hac re accipere velit, Osiandri de mysterica melancholia sectionem perlegat. Appetitus enim, qui per se facile vinci possunt, phantasia fortiter adjuvante, omnem honestiorem sensum extinguere valent. Eadem enim animi commotio, quae in juveni puro castoque sine magno labore sedatur, in juveni libidinibus indulgente ad summam vehementiam, phantasia voluptatem notam revocante pervenire potest. Eadem ratione, incipiente pubertate ignis cogitationes in ignis desiderium et incendii excitandi studium mutantur, si forte ejusmodi narrationes vel visa incendia imaginem in animo provocant, quae quo horribilior, eo firmiter phantasiam tenet. Atque, quum ipsorum adultorum oculus ingenti flamma gaudeat, cur infantium sensus, omnibus impulsibus irritamentisque magis etiam patens ea non delectetur? Maximo sane jure vim eximiam phantasiae vel eam ob causam attribuere debemus, quod in

54

annalibus Kleinii exempla plerumque ex una eademque regione collata commemorantur, unde conjicere liceat, narrationes incendiorum et ipsa incendia visa in infantes etiam vim aliquam exserere posse. In hac relatione jam prius No. 2 et 23 citati sunt. Quum porro censeam e corpore modo natum ignis desiderium per se ad ignem domibus subjiciendum commovere homines vix posse et causas quaeram, cur nonnulli minime ei resistere possint ac phantasiam magni esse momenti constituerim, jam omnes casus narratos, quos capite secundo (ubi nondum alicui opinioni assenseram) propterea, quia in illis ad facinus patrandum etiam aliae causae adduxerant, huc pertinere negavi, in usum meum convertere potero, nam quisque sane intelliget, physicum impetum cum incitatione psychica, ut ulciscendi cupiditate, domus paternae desiderio etc. hominem ad quodcunque facinus impellere posse.

Altera autem quaestio sic fortasse solvi posse videatur: in satiendo quodam physico appetitu non solum qualitatem (in nostro igitur casu ignem-loco lucis solis) sed etiam quantitatem (i. e. totarum domorum incendium, loco candelarum simplicium vel foci flammae) respiciendam esse. Quod tamen tantum quoad qualitatem, non autem quoad quantitatem concedere possum. Quamquam enim in explenda aliqua corporis necessitate ad copiam utique respiciendum est, minime tamen refert, num omnis copia simul sumatur. Ita etiam credo oculum ignis cupidum satis recreari posse flamma vulgari, dummodo eam intueatur, quamdiu desiderium adsit. Ubi contra ingenti flammaram magnitudine opus erat ut satisfaceret oculo, semper phantasiae erat fixa

ingentium flammaram imago, .cujus videndae cupidine homo ardebat; constat enim phantasi-
am morbose affectam saepissime fortissimas affec-
tiones appetere; incendiarii vero hi, qui omnes
ad pauperrimam rusticorum classem pertinebant,
hanc excitationis cupiditatem non tam multiplici
modo explere poterant, quam v. c. oppidani,
atque in universum homines ditiores. Si vero
res nostra ex iis, quae modo monebantur plane
explicari posset, mirum sane videri deberet,
cur hujusmodi casus tam raro occurrant et adeo
quidem raro, ut ejus rei vix mentio facta sit.
Quo in loco, monendum censeo, ex omnibus
talibus maleficis ne unum quidem bene instruc-
tum et diligenter eruditum fuisse. Omnes enim
a pauperrima plebe orti parentibusque nati erant,
qui ipsi eos alere non poterant, ita ut a prima
inde aetate alienis servire coacti essent. Quid
igitur boni ab his miseris exspectare licet? Nes-
cii quid fas sit, quid nefas, neque assueti vel
admoniti ut reputent quae ex factis suis exoriri
possint, et in statu degentes, in quo minime al-
tiora quam gratas ingratesve sensationes cognos-
cant, cogitationum loco ideas sequuntur, neque
rationes habent sed impetum modo naturae et
varios appetitus, quo fit ut ad omnia legibus
contraria propensiora sint, quam eruditi. — Ca-
piti huic verbis Kleinii finem imponam 45):
„Der Mensch nimmt eine Menge gleichgültiger
Handlungen, welche bloß durch irgend eine
verwandte Vorstellung veranlaßt worden, ohne
weitere Absicht vor; es sind sogar die Fälle
nicht selten, wo sogar die durch die Strafe
selbst erregte Vorstellung eines Verbrechens ein

---

45) Klein's Annalen. Bd. XII. S. 53.

ähnliches Verbrechen hervorbringt. Je weniger der Mensch Herrschaft über sich selbst erlangt hat, desto mehr ist er der Gefahr ausgesetzt, auch bei wichtigen Sachen aus unwichtigen Gründen zu handeln.“

Caput. IV.

Cum hoc capite docendum sit, quid ad medicinam forensem valeat, sententia, quam adhuc eruimus, non inutile erit, breviter, quae antecesserunt, in memoriam revocare. Secundo capite efficiebatur, ut nonnulla exempla, pluribus aliis rejectis, ea ratione, qua Henke vult, explicanda esse putaremus. Praecedente capite de vi illa locutus sum quam et nervorum systema in universum, et praecipue sensus nostri in maturitatem sexus vel secundum normam vel contra eam se evolventem exercent, inde vero demum ad rem reapse explicandam transii, amorem incendii ex aucta receptivitate nervi optici deducens. — Ut haec cogitatio, haec cupido ad summum fastigium perveniret, ex mea opinione, vel aegra imaginationis vi, vel impellente ulciscendi cupiditate, nimio paternae domus desiderio, vel ambabus his causis opus erat, omnino vero eruditione morum et ingenii manca et imperfecta; ut qui medici instar loqueretur, diceret: generalem praedispositionem gradu culturae et morum et animi praeberi, specialem vero aegritudine oculi et phantasiae. Nonnunquam haec praedispositio adeo accrevisse videbatur, ut ea sola ad facinus illud committendum hominem adducere valeret, in aliis exemplis causae occasionales desiderium paternae domus, invidia et ulciscendi cupido accedebant. Quum igitur

haec gravissima momenta disquisitionis habeam, quam de pubertatis evolutione et incendii efficiendi studio inter se cohaerentibus institui, ad tertiam transeo commentationis meae partem, contemplaturus, ut capite primo edixi, quid ex iis, quae hucusque exposita, ad medicinam forensam et ipsa judicia prodeat.

Qua in re primum Henkium audiamus, dicentem (III. Bd. S. 242): „Verkennen Richter und Aerzte die Möglichkeit, daß der Trieb zum Feueranlegen und zur Brandstiftung auf körperlicher Krankheitsursache beruhen könne, so wird nach begangener That der Unglückliche nur zu leicht als Verbrecher bestraft, bei dem doch als einem psychisch Kranken, keine Freiheit und keine Zurechnung Statt findet. Dieses Verkennen kann aber um so leichter geschehn, wenn, wie es nicht selten der Fall ist, keine auffallenden Krankheitserscheinungen vorhergingen, wenn der Thäter Ueberlegung und Planmäßigkeit bei der Ausführung zeigte, bei dem Verhöre Gedächtniß und Ideenordnung beweist, alle Fragen richtig beantwortet und Verdacht oder Eingeständniß von Haß, Rache etc. gegen ihn spricht. Es vermögen aber alle diese Umstände nicht zu erweisen, daß der Thäter zur Zeit der That die Freiheit der Selbstbestimmung besaß, und es kann auch hier Unfreiheit bei scheinbar nicht zerrüttetem Verstande Statt gefunden haben.“ Pag. 244 animum lectoris advertit ad regulas nonnullas, quae medicum forensam in causa ejusmodi dijudicanda ducere possint 1) aetatem, qua vitiosus ignis amor, incendiique producendi cupiditas invenitur esse a duodecimo anno usque ad vicesimum, in puellis vero processum pubertatis se evolyentis

56

jam decimo vel undecimo anno incipere posse et in adolescentibus extendi usque ad vicesimum vel vicesimum quartum annum; 2) valere aliquid in favorem accusati, si in universum indicia adsint innormalis et perturbatae evolutionis, ut celere accrementum, exanthemata, intumescenciae glandularum; 3) dignas esse summa cura mutationes, quae fiant per ipsam evolutionem genitalium, ex. gr. molimina primae menstruationis; 4) imprimis videndum esse num signa adsint turbatae actionis systematis vasorum et nervorum, e. g. aestus, vertigo, capitis dolor, anxietas, tremor, spasmi, convulsiones etc. quibus saepe etiam turbatae animi actiones se adjungant. Etsi vero non inveniantur talia perspicua documenta perfectae perturbationis mentis, tamen incendium posse factum esse animo non libero. 5) Medico cavendum esse, ne decipiatur, si talia signa perspicua et aperta perturbatae mentis desint, vel si adsint documenta, quibus accusati conscientia sui et libera animi moderatio probari videantur.

Quamquam ubique difficile est, discernere de imputabilitate (Zurechnungsfähigkeit), de qua jamdiu disputatum est et semper disputabitur, fortasse id imprimis ad nostram rem valet. Longe excederem fines hujus dissertationis, si mihi propositum esset perfecti aliquid et absoluti ea de re tradere, cum negari non possit, talem quaestionem conjunctam esse cum gravissimis philosophiae partibus. Sed hic etiam id tantum ago, ut demonstrum, non jure id fieri, si viri, qualis Henke fuit, rem tantam tamque gravem leviter tantum tractent; ea enim re in utramque partem tantum mali aliquid effici posse. Si enim medicus statum rei non liberum judi-

cat, quamquam sit liber, isque ideo impunitus manet, summa injuria fit humanae societati, quae tali facinore imprimis laeditur; sin vero contrarium fit, reus injusta poena afficitur. Iam vero facile medici, decepti auctoritate Henkii, hanc rem constitutam et dijudicatam habere possunt ad quam explicandam et eruendam ille ne minimum quidem attulit. Nec enim reapse demonstravit quomodo ignis aedificiis subjiciendi libidō cum statu corporis cohaereat, nec prae-positis praeponendis, quae inde sequantur, explicavit. Ut exemplum afferam, ea videamus, quae pag. 242 dixit. Quam ob causam eum animo aegrum sine libera voluntate et imputabilitate vocat, in quo impetus animi quadam corporis aegritudine abortus est? Semperne aegrotat cum corpore animus an hoc tantum loco? Nonne quotidie homines gravissimis morbis affectos libera ratione uti videmus? et si ille id hanc tantum ad rem valere voluit, quia singularem quendam impetum aegrum se videre putabat, quid tum omnino impetus animi valere et efficere arbitratus est? Ait ille, non esse pro documento habendum, si reus odium, ulciscendi cupidinem etc de se fateatur, sed quidni? Nonne haec etiam vitia putanda sunt impetus animi. nonne jam longe atrociora etiam facinora ediderunt, quam ipse est incensio?—Quum hominis meliorem et validiorem partem animam esse statuere debeamus et quum in homine facultatem videamus imperii in appetitus exercendi, qui ex animo proficiscantur, rationi consentaneum est assumere, multo magis etiam appetitus corporis vi animi et voluntatis coerceri posse. Placita de bono et malo, justo et injusto ideoque de poenis omnibus nituntur libera ho-

minis voluntate. Hanc vero cuique attribuimus, qui, quae Deo et hominibus debeat animo comprehendere potest i. e. qui rationis particeps est. In infante pariter atque in amente ea non adest, quia rationis expertes sunt. Sunt igitur quidem causae, quibus libera voluntas coerceri potest ita ut negaverim, ullum hominem revera plane liberam habere voluntatem, quia nemo ratione perfecta fruatur, sed tantum facultate ejus adipiscendae gaudeat; attamen quaeritur, num corporis appetitus ejusmodi huc pertineant. — Ex multis quae obstant liberae voluntati ea tantum eligamus, quae nos nunc tangunt, primum infantiam et mancam culturam animi. Educatione neglecta cogitandi facultas adeo impediri et coerceri potest ut ea ne proximis quidem de rebus judicare possit, sive id evenit levitate animi, quae ad nullam rem curam applicat (quae naturalis juventutis levitas est) sive pinguedine quadam ingenii, et deficientibus cogitationibus earumque nexu, quem statum stupiditatem vocare solemus. — Si hoc statu animi Dei vel hominum leges violantur, non omnis quidem poena abjicienda est levanda tantum et lenienda, quia homo, etsi parum exculti animi, dum hominis nomine dignus est, aliquam tamen libertatem voluntatis retinet. Inest deinde poenae praeter relatam injuriam (Wiedervergeltung) vis quaedam educandi et corrigendi, nam dum homo se nondum ipse moderat et regit, externis vinculis legum et poenae opus est. Educatio infantium nihil est nisi coactio quaedam. Monentur ac deterrentur poena de vitiis quibusdam, donec magnitudinem facinoris intelligere discant, donec ratio hanc in partem exculta et libera voluntas inde enata sit. Nunc demum,

si tamen in eadem illa vitia incidunt, plena afficiuntur poena. — Quod vero ad appetitus tanquam liberae voluntatis impedimenta attinet, negavi jam supra illis obstari nullo modo posse. Notae sunt narrationes de varii generis impetibus, quibus corruptorum hominum quidem miseret virum clementem, nec tamen ideo culpam omnem tollunt. Unus idemque impetus vitae servandae hominem sui nimis amantem ad injurias et caedes aliorum excitat, quem eundem vir ingenuus et nobilis non coercet tantum, sed si opus est etiam exstinguit, quodammodo suam vitam aliorum saluti devovens. Fames et sitis acerrimi corporis appetitus jam saepe atrocissimis sceleribus, eadem ex altera parte nobilissimis factis ansam dederunt 46). Etsi igitur medicus physiologicis et pathologicis de causis, alienissimos impetus in corpore nasci concedit, hac re tamen insontes non fiunt, qui corporis incitationibus se dederunt, cum libera voluntas non eligendae tantum sed persequendae etiam viae cujusdam facultatem designet, victis quae obstant impedimentis. Itaque impetus quivis liberae voluntatis impedimentum tantum videtur, non est, dissimilis infantiae vel verae alienationi rationis et mentis, quod etiam Platner respiciens nullam excusationem in corporis impetu quodam

---

46) Hufeland ait (Journal der praktischen Heilkunde Bd. 68. II, Stück. S. 103) „Der stärkste aller Triebe ist gewiß der Geschlechtstrieb. Müßte also nicht nach solcher Theorie (d. h. der Monomanien) auch Nothzucht, Ehebruch u. s. w. als nicht zurechnungsfähig, also straffrei erklärt werden, sobald der Thäter beweisen könnte, daß er an der Geschlechtsmonomanie litte, welches leider in jetziger Zeit nicht schwer sein würde.“

posuit. Itaque tantummodo vera mentis alienatio vel infantia incendiarium poenae absolvere possint. Recentioribus vero temporibus disciplina de animi alienationibus valde implicita est, et si acciperemus, quae Esquirol de monomaniis proposuit, posset etiam de incensionum monomania cogitari, quam rem nonnullis verbis Henke 47) indicasse videtur. Hanc sententiam exquisite refutare non hujus est dissertationis, revoco tantum lectorem ad dissertationem illam Hufelandii supra commemoratam „Ueber Monomanie, Unfreiheit und Zurechnung.“ Principium tantum hic apponam: „Jeder Mensch hat angeborene Triebe zum Bösen, der eine mehr, der andere weniger, der eine mehr zu diesem, der andere mehr zu jenem. Sie zu bekämpfen und in gehörigen Schranken zu halten, dazu ist ihm die Vernunft gegeben. Es ist die Aufgabe seines ganzen Lebens, das in ihm wohnende und mit ihm in einem Hause lebende Thier zu beherrschen. Moralität und mehr noch Religion unterstützten ihn dabei. — Unterläßt er dies aber, so bekommen diese thierischen Triebe immer mehr Gewalt, ja endlich die Oberhand, und beherrschen ihrer Seits die Vernunft; sie erfüllen ihn zuletzt gänzlich, und treiben ihn am Ende, trotz allem Einreden der Vernunft und Religion unwiderstehlich zur That. So entsteht das, was man Mordsucht, Stehlsucht, Buhlsucht, Trunksucht nennt, wohin auch die Brennsucht, die Vergiftungssucht, die Selbstvernichtungssucht, lauter neu entstandene Monomanien — und wer weiß wie viele noch zu erwartende gehören.“

---

47) Bd. III. S. 246 — 249.

Si vero meam liceat proferre sententiam ad explicationem illam de incendiarii excitandi cupiditate et pubertatis evolutione inter se conjunctis redeundum est, quam principio hujus capituli breviter complexus sum. Qua in re plane sequor Henkii praeceptum dicentis 48): „Es ist die Freiheit des Menschen, das Vermögen der Selbstbestimmung, welche ausgemittelt werden muß, wenn über die Zurechnungsfähigkeit einer rechts- und gesetzwidrigen Handlung entschieden werden soll.“ Profecto facultas consilii capiendi mensuram nobis praebere potest, cum ea fere pariter atque libera voluntas, ut supra demonstravi, originem suam ex ratione ducat. Quapropter parum apta judico, quae addit „und die Freiheit oder Unfreiheit des Menschen kann nicht immer nach den scheinbaren Merkmalen des ungestörten Verstandesgebrauchs bestimmt werden.“ Sed quam aliam re? Quomodo aliter certiores fieri possumus, utrum maleficus facinus committens sui potens fuerit? Quamquam enim aliquamdiu facillime falli possumus, dijudicaturi, utrum aliquis rationis sit particeps nec ne, id tamen non est, quo Henkii a causa hac ratione perscrutanda detinetur; deterretur potius ea opinione, quam eodem libro, p. 346 profert, qua quis malum facinus sponte et aperto consilio, igitur prudenter committere, tamen vero rationis expertus esse possit. Hoc modo ratio violenter a mente separatur, quod quidem, ut mihi videtur, tum jam per se fieri nequit, tum praeterea magnum detrimentum affert, quod omnes maleficos culpa

---

48) Ibidem. Vol. II. p. 355.

59

liberat, idque eo magis, quo majore circum-
spectione et cautione utentes illi scelus commi-
serunt—nam, quamvis rationis compotes, illi ta-
men amentes fuerunt. Facultas vero consilii
capiendi sive voluntatis libertas neque abnormi
ignis amore, neque alienata imaginatione, neque
ulciscendi cupiditate, paternae domus desiderio,
gaudio ex aliorum malis percipiendo etc. ex-
stinguitur, sed tantum infestatur, eademque man-
ca morum, sensus religiosi ingeniique excultione
quidem magis minusve coërcetur, minime vero
tollitur, ita ut, quae antea contendi, nunc, sen-
tentiam ultimam de incendiariis capite primo
allatis edicturus, repetere possim: vel vera in-
genii perturbatione vel plena infantia opus est,
ut incendiarius ab omni culpa absolvatur; qua-
rum cum altera tantum in narratione illa No.
17 demonstrata sit, nulli puto dubitationi ob-
noxium esse, quin omnes, quos attuli, incendia-
rii, poena digni fuerint, etsi minore alius alius
majore. Discrimen enim faciendum est in poe-
na, si corporis impetum vel phantasiae vim male
ductam in gratiam accusati respicimus, ulcis-
cendi contra cupido et invidia etc culpam eti-
am majorem reddunt, ubique vero immanis
profecto animi levitas vel infantilis lascivitas
punienda restat, quae iudicibus inquirentibus
facile omnia quaevis edicit et fatetur, impetus
insuperabiles et similia advocens. Incredibile
est memoratu, quam facile, facinore perpetrato,
vel insipientissimi et maxime stupidi homines,
in excusationem illam voluntatis non liberae
incidant. Nonnullorum singularis est excusandi
ratio. Puella in No. 3 edicebat, se cum e cu-
lina excedere voluisset, januam inverire non
potuisse, sibi visum esse, excedere plane

non posse, nisi incensione facta. Quis has ineptias credat? vel si puella in No. 6 dicit: praeterea spectrum mihi videbar videre monens, ne obliviscerer incendendae domus. Puella in No. 12 a diabolo impellebatur; homo stupidus in No. 23 aperte edicebat, se nihil ea in re cogitasse, cupidinem ipsum incessisse ignis magni adspiciendi. Quis quaeso non cupiat efficere, ut tali homini, qui nihil cogitet, una tamen inculcetur cogitatio, nimirum poenae solutae.— Fortasse nullo in scelere major est abusus clementiae quam in hoc. Animum advertamus malis, quae tale facinus sequantur et quam frequenter simul reperiatur; nec confiteri dubitabimus, gravem castigationem magno talibus in rebus esse fructui. Vel majorem potius poenam constitui facilius et justius pateremur, quam concederemus, ut ob nimiam misericordiam unus hominis, ejusque certe non insontis, communi omnium saluti officeretur. Quis est, quem lascivi illius et maligni Bertheimii misereat, qui quatuor mensibus sedecim incendia fecit; etsi cui ob nimiam juventutem et malam ejus educationem, capitis poena, qua affectus est, gravior videatur.

Quae cum ita sint, in iis, quae exposui, eorum accedo partibus, qui medicorum nonnullorum contentionibus se opponunt, hominem non tantum animans a Deo et mundo et legibus pendens, sed etiam servum cupidinum et impetuum corporis sui facientium.

Demum post finitum opusculum meum mihi contigit, ut commentationem quam Dr. Fleming „Ueber die Existenz eines Brandstiftungstriebes

als krankhaft psychischen Zustandes“ inscriptam, in Hornii Archiv. 1830 p. 256 — 284 publici juris fecit, conspicerem. In universum ille ejusdem est sententiae, quam equidem exposui. Contra Henkii opinionem et Osianderi explanationem ille non solum negat libidinem incendii excitandi, sed etiam ignis vel lucis desiderium. Ex perturbata pubertatis evolutione morbosos animi status prodire posse, qui facinus ignis aedificiis injiciendi generent, quidem concedit, attamen status illos fortuitam tantummodo causam hujus criminis esse arbitratur. Causae vero, cur juvenes saepius delictum istud committant, ipsi esse videntur: 1) inconsiderantia et levitas juventutis; 2) ejus petulantia et proclivitas ad gaudium ex alieno damno percipiendum; 3) ejus cupiditas aliis resistendi atque efficiendi, ut alii, quid jam valeant, intelligant; 4) facilitas facinoris istius exsequendi; 5) quia hac in re potissimum ignavia et infirma malitia juventutis incultae, praesertim puellarum, aliquid efficere possit.
